

SUSTAINABILITY OF CURRENT AREA: AN APPLICATION ON TURKEY

Levent ÇİNKO*, Server DEMİRCİ**

*Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Bankacılık Bölümü

*Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Bankacılık Bölümü

E-mail: leventcinko@hotmail.com, server_demirci@yahoo.com

Copyright © 2017 Levent ÇİNKO, Server DEMİRCİ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

The current account deficit is based on the consumption of more than an economy produces, that is, the expenditure of more than its income, and the borrowing in the form of a currency. It is known that the current account balance of that country is followed and that the difference between the income and expenses from items in the balance of payments balance is the current deficit of that country. What is important is what resources are financed and sustainability. The fact that Turkey has a current account deficit of \$ 32 billion in 2016 is in fact the currency demanded by Turkey in the World. While this demand is found in the outside world, risks such as growth, economic and political stability, geopolitics play a decisive role in addition to the difference of return of fund holders who meet this demand.

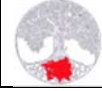
In our study, the sustainability of the current account deficit in Turkey in 2003-2016 period was investigated and quarterly data were used. As a result, the current account deficit in Turkey is seen to be sustainable.

Keywords: Current Account Deficit, Economic Growth, Foreign Trade Balance, Sustainability.

CARİ AÇIĞIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA

ÖZET

Cari açık bir ülkenin ürettiğinden fazla tüketmesi, yani gelirlerinden fazla harcama yapması ve aradaki farkı da basamayacağı bir para cinsinden borçlanması temeline dayanır. Bu konuda o ülkenin cari işlemler dengesinin izlendiği ve ödemeler dengesi bilançosundaki kalemlerden gelirler ve giderler arasındaki farkın o ülkenin cari açığını oluşturduğu bilinmektedir. Önemli olan bu açığın hangi kaynaklarla finanse edildiği ve sürdürülebilirliğidir. Türkiye'nin 2016 yılında 32 milyar dolar cari açığının olması, esasında Türkiye'nin dünyaya ilan ettiği döviz talebidir. Bu talebin dış dünyadan bulunması içinde bu talebi karşılayacak olan fon sahiplerinin getiri farkı yanında büyüme, ekonomik ve siyasi istikrar, jeopolitik gibi riskler belirleyici bir rol üstlenmektedirler.

Çalışmamızda 2003-2016 döneminde Türkiye’ de cari işlemler açığının sürdürülebilirliği araştırılmış ve üçer aylık veriler kullanılmıştır. Cari işlemler açığının gayri safi yurt içi hasılaya oranı şeklinde oluşturulan seri için kullanılan veriler OECD veri tabanından elde edilmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cari Açık, Ekonomik Büyüme, Dış Ticaret Dengesi, Sürdürülebilirlik.

GİRİŞ

Cari açık kavramı Türkiye ekonomisinin gelişimi anlamında en ivedi sorunların başında gelmektedir. Siyasi hükümetlerin son derece fazlasıyla uğraştıkları konuların başında gelir ve bir türlü kapanmak bilmeyen bir cari açık kavramıyla karşı karşıyayızdır.

Türkiye’de cari açık ve bu açığın finansmanında yaşanan zorluklar günümüz ekonomi literatüründe en çok ele alınan konulardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde dış ticaret dengesinde meydana gelen dengesizliklerden kaynaklanan cari açık; özellikle 2001 yılından itibaren ithalat yapımızın hızla artması sonucu ihracatımızdaki artışı büyük bir oranda geçerek ciddi anlamda bir bozulma eğilimine doğru kaydırmıştır. (Ceylan,2012) Cari açığın her geçen gün giderek artması, Türkiye ekonomisinin başlıca sorunu olarak ilgilenmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmasına neden olmuştur.

Küresel krizin ortaya çıkmasıyla Türkiye ekonomisinde zaman içerisinde küçülme yaşanmış, buna bağlı olarak cari açık 2009 yılında rakamsal olarak düşme göstermiştir. Akabinde 2010 yılında ülke ekonomisinde hızlı bir düzelme görülmüştür. Bu takip eden aşamada ülkede iç talep yapısı son derece hızlı bir artış gösterirken, ülkemiz açısından önemli ihracat pazarlarından biri olan Avrupa Birliği’nde ekonomik krizin etkileri halen sürdüğü için Türkiye’nin ithalat oranı ihracat oranından daha fazla bir oranda artış göstermiştir. Tabi ki bu senaryonun önümüzde olması cari açığın ivedi olarak artmasına sebep görülmektedir. Mevcut dış açığın ana nedenlerinden bir tanesi de, neler diye bakarsak, ara malları ve enerji ithalatının yıllar itibariyle çoğalarak artmasını görürüz. Dolayısıyla cari açık yıllar itibariyle artmış ve 2011 yılsonu itibariyle 75,1 milyar dolar olarak kayıtlara geçmiştir. 2012 yılı içerisinde gerçekleştirilen bazı önleyici tedbirler sayesinde cari açık %37,5 civarında azalarak 46,9 milyar dolar olarak görülmüştür. Günümüze geldiğimiz vakit ise, Merkez Bankası verilerine göre, cari açık 2015’te 32,1 milyar dolar düzeyindeyken cari açık 2016’da 32,61 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

1. TANIM VE KAVRAMLAR

Cari açık bir ülkenin ekonomisi içerisinde genel anlamda ürettiği mal ve hizmetlerden daha fazla olarak mal ve hizmet anlamında harcama yapılması olarak ifade edilebilir. Ülkeye gelen döviz miktarı az düzeyde olup, çıkan döviz miktarı fazla miktarda oluşursa cari açık kaçınılmaz olmaktadır. Daha basit ifadeyle, ülke bütçesinde bir açık oluşmuştur. Bu açık nasıl kapanır diye bakacak olursak; dış borçlar, emanet para girişi, yabancı sermaye girişi veya Merkez Bankası döviz rezervleri ile karşılanmaktadır. Türkiye ekonomisi genelinde bu girişler genelde dışarıdan borç alınması suretiyle ve emanet denilen bir para girişi (sıcak para) sayesinde gerçekleşmektedir.

Diğer bir ifade ile bir ülkenin ithal ettiği mallara ve hizmetlere ödediği miktar, ihraç ettiği mallar ve hizmetlere ödediği miktarı aşıyorsa cari açık oluşmaktadır. Türkiye’ de izlediğimiz süreçlerde ekonomik büyüme yaşandığı dönemlerde genelde dış ticaret açığı da görülmektedir.

Dünya genelinde hızlı anlamda ekonomik büyüme gören bazı ülkelerde ithalatlarının getirileri sonucu cari açıklarda net artış gözlenmektedir. Cari açığın belirlenmesi için gereken asıl unsur, net ithalat ve ihracat rakamlarının bilinmesidir. Ülkemizde mevcut ekonomik koşullar çerçevesinde oluşan ithalat ödemelerinin oranının ve ihracat gelirlerinin arasında mevcut bulunan ilişki esas anlamıyla kavramsal olarak dış ticaret dengesi olarak anlaşılmaktadır. İhracatta elde edilen gelir yapısı ile ithalatla karşılaştığımız dışarıya yapılan nakit aktarımların birbirlerine eşit olduğu durumlarda ülkelerin dış ticareti dengede olarak bilinmektedir. Başka bir açıdan konuyu ele alırsak; ülkeler ithalatla yapmış olduğu ödemeleri ihracat yaparak elde ettiği gelirlerinden fazla olduğu durumlarda ise ekonomi içerisinde dış ticaret açığı oluştuğu görülecektir. Tam tersi durumunda ise aynı ekonomi için farklı şey söyleyebiliriz; yani ihracatta elde edilen gelirlerinin ithalatla yapılan nakit yada vadeli ödemelerinden daha fazla olduğu durumlarda ise literatürde o ülkelerin dış ticaret fazlası olarak bilinmektedir.

Cari dengenin tanımı içerisinde esasında açıklar konusunda ipuçları vardır. Genelde mal üzerinde yapılan ihracat gelirlerine ekleme yaparsak yani, artı dediğimiz satılan hizmetlerden sağlanan gelirler ve devamında bir artı daha koyarak ulaştığımız diğer gelirlerin ana toplamından mal ithalatı giderleri ve satın alınan hizmetlere ödenen giderleri ve diğer giderleri düştüğümüzde ana noktaya ulaşmış oluruz. Sonuçta da bunlara artı eksi cari transferleri koyarsak ülkenin cari dengesine ulaşmış oluruz.

Burada hemen açıklamak gerekir ki bu tanımlar kapsamında hizmetler kategorisinde ulaştırma, turizm, haberleşme hizmetleri, inşaat hizmetleri, sigorta hizmetleri, mali hizmetler, kişisel ve kültürel hizmetler gibi kalemlerin varlığından teşekkül eder. Bu kalemlerin asıl amacı ise; yabancılara sunduğumuzda gelir olarak oluşması, tersindeki durumlarda ise onlardan bu tür mal ve hizmetler aldığımızı gider olarak kaydedilmektedirler.

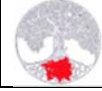
Diğer gelirler olarak tanımlanan kısımda ise doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, dolaylı yani portföy yatırımları ve diğer yatırımlardan elde edilen faiz, hisse geliri, kar payı ve gelir gibi tutarları içermektedir. (Ayhan, 2014) Bu gelirleri yabancılardan elde ettiğimizde gelir, yabancılara ödediğimizde gider olarak yazarız.

Bunun yanı sıra cari transferler yani karşılıksız transferler dediğimiz zamanda yurtdışındaki işçilerimizin gönderdiği paraları bu kategoride düşünmeliyizdir.

Dış ticaret fazlasının olması tüm ülke ekonomilerinde arzulanan ve hedeflenen bir durumdur. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde dış ticaret fazlasının oluşması oldukça zordur, hatta imkânsızdır.

Cari açık neden açılır? Bu soruya yanıt verirken Türkiye ekonomisinin sürekli büyüme hedefi ve uygulaması neticesinde en önemli tüketimimiz enerjide olmaktadır. Cari açığın artmasında en önemli neden ise, elektrik enerjisi, doğalgaz ve petrol ihtiyacının ithalatla temin edilmesidir. Cari açığın artmasında diğer önemli neden de, sanayimizdeki büyümeye paralel olarak, sanayide kullanılan gerek hammadde ve gerekse ara maddelerinin de ithalatla temin edilmesidir. Sonuç olarak ülke ekonomimizin çarklarının dönmesi için enerji ithalatımız çok önemlidir ve devamında ara malı ve hammadde ithalatı da ülkemiz için olmazsa olmazlardandır. Çünkü Türkiye montaj yapan veya ithal ettiği ara malına kısmi değer katıp ihraç eder konumundadır.

Türkiye'nin ekonomik yapısı gereği ihracatı artırarak cari açığı kapatmak mümkün değildir. Ekonomi politikalarını üretimde yoğunlaştırarak; kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapmak suretiyle öncelikle enerjide dışa bağımlılıktan kurtulmamız gerekmektedir. Aynı zamanda, sanayimizde kullanılan hammadde ve ara maddelerin üretimini ülkemizde yapılmalıdır. Diğer bir ifade ile ihracatta nitelikli ürünler ihraç edebilmemiz gerekmektedir. Aynı zamanda ihracat yapılan pazarları geliştirmemiz gerekmektedir. Nitelikli ürün ihracatı yanı sıra bilim üretimi, nitelikli eğitim, Ar-Ge türü yatırımların yapılmasıyla yapısal reformların oluşturulması

gerekmektedir. Bu tür reformlarda uzun vadeli sonuç alınabilecek tedbirler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

2. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE OLUŞAN CARİ AÇIĞIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Bir ülkenin cari açığına baktığımızda o ülkenin ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyi hakkında fikir sahibi olabiliriz. Cari açığın büyüklüğü ve o ülkenin gelişmişlik seviyesi arasında ters orantı vardır. Cari açık ne kadar büyük ise o ülke o kadar az ekonomik gelişmişlik seviyesine sahiptir. Cari açığın olmaması ya da az miktarda olması ekonomik anlamda gelişmişlik seviyesinin yüksek olduğunun göstergesidir.

Türkiye ekonomisi 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ardından ciddi bir daralma yaşanmasına rağmen 2002 yılından itibaren hızlı bir toparlanma sürecine girmiştir.

Türkiye bu kapsamda gelişmekte olan bir ülke konumunda olduğu için atacağı ekonomik adımlar çok önemli dönüm noktası olarak karşımızdadır. Bu açıdan bakıldığında cari işlemler açıklarının sürdürülebilirliğinin analizine de bakılması lazımdır. Burada ilk gösterge cari işlemler açığının GSYİH'ya oranıdır. Cari Acık / GSYİH oranının % 5 i aşması halinde açığın sürdürülebilirliği açısından bir risk unsuru karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye ekonomisi içerisinde cari açığı düşürmek ya da ortadan kaldırabilmek için ithal edilen mallara göre ihraç edilen malların değerlerini artırma yoluna gidilebilir. Aynı zamanda ithal edilen mallara değişik kotalar ve vergiler koyularak ülke içine giren malların sınırlandırılması yoluna gidilebilir. İthal odaklı politikalar yerine ithal ikameci sanayileşme gibi ülke mallarının küresel pazarda rekabetçiliğini artıran politikalar izlenerek üreticiler ihracata yönlendirilebilirler.

Sonuçta cari açığın sürdürülebilirliği için ödünç alınan kaynakların büyük sorunlar yaşanmadan geri ödenebilmesini sağlayacak koşulların oluşturulması ile mümkün olunabilir. Bu açıdan sürdürülebilirliği değerlendirmek için dikkate alınması gereken bazı değişkenler bulunmaktadır. Bu değişkenler; ülkenin yapısal özellikleri, makroekonomik politikaları, ülkenin siyasi yapısı, yabancı ülkelerin ülkeye bakış açıları ve borç verme eğilimleridir. Türkiye ekonomisi içerisinde cari açığın sürdürülebilirliğine bakıldığında önemli bir işaret olarak toplam ithalat içinde, nihai tüketim mallarının payının düşük olması değerlendirilmektedir. İthal edilen mallar daha çok üretim ve yatırıma yönelik mal grupları olarak görülmektedir. Bu ara mallar işlenerek ihraç mallarına dönüştürülmektedirler. İthal edilen malların % 70'inin ara malı olarak değerlendirilen mallardan olması, yapılan ithalatın ihracata yönelik olduğunu göstermektedir. Bu durum yüksek cari açığa rağmen ekonomik dengelerin ciddi anlamda bozulmamasının bir nedeni olarak görülebilmektedir. Sonuç olarak bu durum Türkiye için uzun vadede cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini artırmaktadır. Ancak bu konunun Türkiye için farklı açılardan da değerlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye gelişmekte olan bir ülke konumundadır. Cari açıkların gelişmekte olan ekonomilerde makroekonomik kırılganlığı artıran önemli faktörlerden biri olduğu dikkate alındığında, enerji fiyatlarındaki bir artış, enerji ithal eden ülkelerde cari işlemler açığını olumsuz etkileyip, sürdürülebilir ekonomik büyümenin yakalanmasına engel oluşturabilir. Büyüme hızı ithalat artışları yoluyla cari açığı etkilemektedir. İşte Türkiye'nin cari açıkları da büyük ölçüde dış ticaret dengesizliğinin sonucudur. Son 15 yıllık veriler incelendiğinde Türkiye'nin cari açığının en büyük kalemini "Enerji Açığı" oluşturmaktadır.

Enerji dışı cari açığın negatif olduğu dönemler olmasına rağmen Türkiye de sürekli bir enerji açığı sorunu yaşamaktadır. Öncelikle sürdürülebilir bir cari açık için enerji politikalarında değişikliğe gidilmeli ve bu açık seviyesi kontrol edilebilir düzeylerde olacak şekilde dizayn edilmelidir.(Akbaş, 2014)

Konu Türkiye için genel olarak ele alındığında; son yıllarda yaşanan siyasi ve sosyal olumsuzluklar yabancı yatırımcıları ürkütmüş ve bu durum ekonomi ve özellikle açık konusunda olumsuz anlamda çok etkili olmuştur. Sürdürülebilirlik için cari açığın düşürülmesi gerekmektedir. Zira bu durum enflasyonu baskılamakta ve kur risklerini daha fazla artırmaktadır.

Türkiye’de cari açığın finansmanında ekonomik açıdan en çok tercih edilen kaynak türü, sıfırdan yatırım dediğimiz mevcut firmaların alımı ve özelleştirmeler ile gelen yatırımlardır. Mevcut işletmelerin alımı yoluyla GSYİH’a katkısı kısmi olurken, sıfırdan gelen yatırımlar büyüme, istihdam ve GSYİH’a katkısı oldukça yüksektir.(Narayan, 2004) Bu cari kalemdaki artışın büyüme potansiyeli, ekonomik ve finansal istikrar, hukuki altyapı, yetişmiş işgücü, siyasi ve jeopolitik istikrar ile küresel büyümenin etkili olduğu görülmektedir. Türkiye’nin içinde bulunduğu bölgedeki istikrarsızlıklar ve küresel parasal genişlemenin sonuna gelmesi buradaki iyileşme alanımızı kısıtlamaktadır.

Portföy yatırımları cari açığın finansmanında 6,5 milyar dolar katkı sağlarken, döviz kurlarındaki belirsizlik, faiz oranlarının yüksek olmasının cazibesini sınırlandırmaktadır. (Açıkalın, 2009) Hızlı çıkışlarda yıkıcı hasarlar potansiyeli olan sıcak paranın, cari açığın sürdürülebilmesi için önemi mevcut konjonktürde daha da ön plana çıkmaktadır. Burada yatırımcının bakışını daha önce saydığımız ekonomik göstergeler belirlemektedir. Sıcak paranın ülke içine gelmesini maksimize etmek için faiz oranları kadar ülkenin mevcut büyüme potansiyeline de bakılması gerekmektedir. (Kennedy, 2003) Türkiye’nin potansiyelinin altında büyümesi ve Merkez Bankası politikalarında şeffaflık ve döviz rezervlerindeki düzeyi sıcak paranın yönünü etkilemede önemli bir yer tutmaktadır. Ödemeler dengesindeki 10 milyar dolarlık Net Hata Noksan Kaleminin son derece yüksek olması ve kaynağının belirsizliği gelecekte bu kalemin katkısının sürdürülebilirliği konusunda problemleri bir alan oluşturmaktadır. (Mackinnon, 2003)

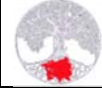
3. EKONOMETRİK METODOLOJİ VE AMPİRİK BULGULAR

2003-2016 döneminde Türkiye’ de cari işlemler açığının sürdürülebilirliğinin araştırıldığı bu çalışmada üçer aylık veriler kullanılmıştır. Cari işlemler açığının gayri safi yurt içi hasılaya oranı şeklinde oluşturulan seri için kullanılan veriler OECD veri tabanından elde edilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramını ampirik olarak test etmek için en sık kullanılan yöntemler birim kök testleri yada eşbütünleşme testleridir. Birim kök testi ilk olarak Dickey ve Fuller(1979) çalışması ile ortaya atılmış ve sonrasındaki dönemde yaşanan yenilikler günümüze kadar devam etmektedir. Birim kök test prosedürünün değişmesine yol açan temel bulgu yapısal kırılmaların birim kök test prosedürüne dahil edilmesidir. Perron(1989) çalışması ile yapısal kırılmanın birim kök testleri üzerindeki etkisi ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmada ortaya atılan bulgulara göre seride yapısal kırılma olması durumunda bu yapısal kırılma test prosedüründe dikkate alınmazsa, geleneksel birim kök testleri birim kök hipotezinin kabulü yönünde eğilimli sonuçlar vermektedir(Güriş vd. 2016). Perron(1989) çalışması bir tane dışsal kırılmayı dikkate almaktadır. Zivot ve Andrews(1992) çalışmasında ise kırılmanın dışsal olması eleştirilmiş ve kırılma tarihinin içsel olarak belirlendiği yeni bir test prosedürü önerilmiştir(Güriş, 2012). Bu teste yapılan temel eleştiri ise temel hipotez kapsamında yapısal kırılmanın dikkate alınmamasıdır.

Bu temel eleştiriden hareketle Lee ve Strazicich(2003, 2004) temel hipotezde yapısal kırılmanın varlığına izin veren içsel bir ve iki kırılmalı birim kök testleri geliştirmişlerdir. Bu test prosedüründe kullanılacak olan denklem

$$\Delta Y_t = \delta' \Delta Z_t + \phi S_{t-1} + \mu_t$$

şeklinde gösterilebilir. Burada Z_t dışsal değişkenleri ε_t ise hata terimini göstermektedir. Yapısal kırılmanın bir yada iki olma durumuna göre $Z_t = [1, t, D_{1t}, DT_{1t}]$ yada $Z_t = [1, t, D_{1t}, D_{2t}, DT_{1t}, DT_{2t}]$ olacaktır. Burada

$$D_{jt} = \begin{cases} 1 & \text{için } t \geq TB_{j+1} \\ 0 & \text{diğer durumlarda} \end{cases}$$

$$DT_{jt} = \begin{cases} t - TB_j & \text{için } t \geq TB_{j+1} \\ 0 & \text{diğer durumlarda} \end{cases}$$

olacaktır. $S_t = Y_t - \psi_x - Z_t \hat{\delta}_t$, burada $\hat{\delta}$ ΔZ_t nin ΔY_t ile regresyonundan elde edilen parametrelerdir. ψ_x ise $Y_1 - Z_1 \delta$ şeklinde hesaplanacaktır. Y_1 ve Z_1 Y 'nin ve Z 'nin birinci gözlemleridir. Test istatistiği $\phi = 0$ şeklinde oluşturulacak olan temel hipotez için ilgili parametrenin t test istatistiğidir. TB_j yapısal kırılma tarihleridir ve mümkün yapısal kırılma tarihleri arasından minimum t istatistiğini veren tarih uygun kırılma tarihi olarak seçilecektir.

Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilirliğinin araştırıldığı bu çalışmada sürdürülebilirliğin testi Lee ve Strazicich(2003, 2004) testi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda tablolanmıştır.

Tablo 1 : Lee ve Strazicich Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Parametre	t istatistik
S_{t-1}	-1.4917	-6.8829
Sabit	-0.3018	-1.1837
D(2008:02)	-2.4716	-2.4023
DT(2008:02)	3.6871	5.6878
D(2010:03)	0.4008	0.4069
DT(2010:03)	-2.7635	-5.0029

Elde edilen bulgulara göre birinci yapısal kırılma tarihi 2008 yılının ikinci çeyreği olarak görülmekte, ikinci yapısal kırılma tarihi ise 2010 yılının 3. Çeyreği olarak karşımıza çıkmaktadır.

S_{t-1} 'in t istatistik değeri -6.8829 dur.

Bu istatistik değeri Lee ve Strazicich(2003) çalışmasında sunulan tablo değerlerinden daha küçük olduğu için serinin durağan olduğu söylenebilir. Bu bulgular ışığında Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu modelden çıkarılabilecek bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Türkiye Ekonomisinde 2003-2016 döneminde cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığının araştırıldığı bu çalışmada analiz Lee ve Strazicich(2003,2004) testini kullanarak gerçekleştirilmiştir.

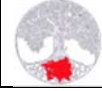
Elde edilen bulgular çerçevesinde ilgili seri durağan bulunmuştur.

Bu bulgu herhangi bir politika değişikliğine gerek olmaksızın Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğunu göstermektedir.

REFERENCES

- °AÇIKALIN S. ve ÜNAL S. (2009). Doğrudan Yatırımlar ve Portföy Yatırımları, Ekin Basın Yayın Dağıtım, İstanbul.
- AÇIKGÖZ, Ş. ve AKÇAĞLAYAN, A. (2014), *Türkiye’de Cari İşlemler Açığının Sürdürülebilirliği*, *Ege Academic Review*, Cilt: 14 • Sayı: 1, s. 83-97
- °AKBAŞ Y. E. ve diğerleri. (2014). *The Relationship Between Capital Flows and Current Deficit: Evidence From Turkey*. Indian Journal of Finance, Volume 8, Issue 11, s.7-22.
- °AYHAN D. (2014). *BRICS-T Ülkelerine Yönelik Portföy Yatırımlarının Cari Açık Üzerindeki Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi*, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt.7, Sayı:1, s.67-75.
- and The Current Account Between Industrial Countries and Emerging Markets?, *Empir Econ*, 43, s.25–54.y, 1-48.
- AZİZE, A.C. (2002) “Imports and Exports in 50 Countries Tests of Cointegration and Structural Breaks”*International Review of Economics and Finance*, 11:101-115.
- BAHMANİ-OSKOE, M. ve DOMAÇ, I. (1995) “The Long-Run Relations between Imports and Exports in an LDC: Evidence from Turkey”*METU Studies in Development*, 22(2):177-189.
- CEYLAN. C, VE ÇEVİŞ, İ, (2012), *Enflasyon Hedeflemesi Rejimi Öncesi Ve Sonrasında Türkiye’de Cari Açıkların Sürdürülebilirliği*, *e-Journal of New World Sciences Academy Volume: 7, Number: 4*
- GÜLOĞLU, B. , İspir, S. ve Seymen, D. (2010) “Türkiye’de Cari Açıkların Sürdürülebilirliğini Etkileyen Temel Makroekonomik Göstergeler” Subaşı vd(eds.) *Küresel Kriz Çerçevesinde Türkiye’nin Cari Açık Sorunsalı*, Ankara, Efil Yayınevi.
- °GÜRİŞ, B., YAŞGÜL, Y. S., & TİRASOĞLU, M. (2016). *An Empirical Investigation Of Purchasing Power Parity (PPP) For NORDIC Countries: Evidence From Linear And Nonlinear Unit Root Tests*. International Journal of Economic Perspectives, 10(1), 131-137
- °GÜRİŞ, B. (2012). *On the Relationship Between Foreign Direct Investment and GDP in Turkey*. International Journal of Economic Perspectives, 6(2), 182-187.

- KENNEDY, P.(2003)*A Guide to Econometrics*, 5th Edition, MIT Press Books, The MIT Press.
- °LEE, J., & STRAZICICH, M. C. (2003). *Minimum Lagrange multiplier unit root test with two structural breaks*. Review of Economics and Statistics, 85(4), 1082-1089.
- °LEE, J., & STRAZICICH, M. C. (2004). *Minimum LM unit root test with one structural break*. Manuscript, Department of Economics, Appalachian State University, 1-16.
- MACKINNON, J.G., ALFRED, A.H. ve Leo, M. (1999) “Numerical Distribution Functions of Likelihood Ratio Tests for Cointegration”*Journal of Applied Econometrics*, 14:563-77.
- NARAYAN, P.K. (2004) “Reformulating Critical Values for the Bounds *F*-Statistics Approach to Cointegration: An Application to the Tourism Demand Model for Fiji” Monash University, Department of Economics Discussion Paper, No:02/04.
- °PERRON, P. (1989). *The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis*. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1361-1401.
- TURAN, Z. ve BARAK, D, (2016), *Türkiye’de Cari İşlemler Açığının Sürdürülebilirliği*, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s.70-80
- °ZIVOT, E. & ANDREWS, D.W.K., 1992. *Further evidence on the Great Crash, the oil price shock and the unit root hypothesis*. *Journal of Business and Economic Statistics* 10,251-270.